

PIOTR ZAKRZEWSKI
Lublin

UWAGI NA TEMAT PROJEKTU USTAWY O PRZEKSZTAŁCENIU SPÓŁDZIELNI W SPÓŁKĘ PRAWA HANDLOWEGO

UWAGI WSTĘPNE

Niniejsze uwagi dotyczą projektu ustawy, której przedmiotem jest zmiana formy prawnej podmiotu prawa. Projekt tworzy możliwość przekształcenia spółdzielni w spółkę prawa handlowego. Propozycja taka nie jest niczym nowym, już w latach wcześniejszych zgłaszane były projekty ustaw zmierzające w tym kierunku. Projekty te spotkały się z krytyką¹. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, iż w prawie niemieckim dopuszczalne jest przekształcenie spółdzielni w spółkę akcyjną, nie jest natomiast dopuszczalne przekształcenie spółki akcyjnej w spółdzielnię². Wydaje się, że wprowadzenie tego typu rozwiązań byłoby zasadne również w prawie polskim³.

Uzasadnienie projektu ustawy zaznacza znaczenie i rolę spółdzielni w gospodarce. Podkreśla się znaczny potencjał produkcyjny spółdzielni, zarazem jednak zwraca się uwagę na niepokojącą tendencję spadku udziału spółdzielni w produkcji krajowym brutto. Jako przyczynę tego stanu rzeczy wymienia się między innymi wadliwą konstrukcję prawną struktury spółdzielni, która

---

¹ Z. N i e d b a ł a, *Przekształcenia organizacyjne i własnościowe w spółdzielniach w świetle nowych ustaw*, Warszawa–Poznań 1991. Autor omawia projekty ustaw, wedle których koncepcja prywatyzacji mienia spółdzielczego polega na przekształceniu spółdzielni w spółkę. Autor jest przeciwnikiem wspomnianych propozycji (s. 53-54, 56, 66-67).

² E. M e t z, *Genossenschaftsgesetz, Kommentar*, Berlin 1988, s. 90-91.

³ Zob. J. P a l i w o d a, *O pracach nad nowelizacją prawa spółdzielczego*, „Państwo i Prawo” 1994, nr 7-8, s. 77; M. K a r l i k o w s k a, *Przekształcenie własnościowe w zakresie majątku spółdzielczego*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica” 1994, nr 62, s. 125.

uniemożliwia sprawne zarządzanie i gospodarowanie jej majątkiem. Również zaznacza się – zasadnie – iż w spółdzielni brak dogodnych instrumentów prawnych, umożliwiających jej wzmocnienie się finansowe. Autorzy projektu nie proponują jednak zmiany prawa spółdzielczego, która miałaby prowadzić do usunięcia wspomnianych niedostatków. Natomiast „receptą” na występujące braki legislacyjne ma być stworzenie możliwości zmiany formy prawnej, polegające na zamianie spółdzielni na spółkę, którą cechuje poprawna konstrukcja prawna, umożliwiająca skuteczną działalność gospodarczą.

Projekt ustawy o przekształceniu spółdzielni w spółkę prawa handlowego liczy 26 artykułów i dzieli się na IX rozdziałów: I – przepisy ogólne, II – przygotowanie przekształcenia, III – warunki przekształcenia, IV – prawa byłych członków, V – kapitały spółki a fundusz spółdzielni, VI – przekształcenie, VII – odpowiedzialność cywilna i karna, VIII – zmiany w przepisach obowiązujących, IX – postanowienia końcowe.

Projekt ustawy dotyczy przekształcania spółdzielni w spółki prawa handlowego. W piśmiennictwie pod pojęciem „przekształcenie” rozumie się sytuację, w której „prowadzone przez podmiot przedsiębiorstwo nie ulega zmianie ani co do przedmiotu, ani co do sposobu prowadzenia, a także większość osób, które w przekształceniu uczestniczą, pozostaje ta sama, zmienia się tylko forma organizacji⁴. Przekształcenie takie nie powoduje zmian w stosunku do osób trzecich⁵. Należy uznać, iż tak właśnie trzeba rozumieć termin „przekształcenie” w omawianym projekcie ustawy. Projekt ustawy przewiduje przekształcenie spółdzielni tylko w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, lub w spółkę akcyjną. Według projektu ustawy nie można dokonać przekształcenia w spółkę jawną, bądź komandytową. Procesowi przekształceń mogą się poddać wszystkie spółdzielnie z wyjątkiem spółdzielni mieszkaniowych, banków spółdzielczych, które zostały wyłączone z przekształceń ze względu na swą specyfikę gospodarczą i społeczną.

Uzasadnienie do projektu ustawy formułuje podstawowe reguły, według których ma następować przekształcanie spółdzielni w spółkę prawa handlowego.

1. Zakresem ustawy objęte są wszystkie spółdzielnie za wyjątkiem spółdzielni mieszkaniowych i banków spółdzielczych.

---

⁴ M. A l l e r h a r d, *Kodeks handlowy, Orzecznictwo Sądów Polskich z lat 1936-98. Przepisy wykonawcze i związkowe*. Skorowidz, Bielsko-Biała 1998, s. 718 n.

⁵ K. K r u c z a l a k, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1996, s. 204.

2. Zasada gwarantuje dobrowolność przekształceń, polega na tym, iż projekt ustawy nie powoduje powstania skutków prawnych z mocą ustawy. O przekształceniu decyduje walne zgromadzenie spółdzielni. Projekt ustawy powoduje, iż za uchwałą inicjującą proces przekształceń musi się opowiedzieć 3/4 głosujących. (art. 4 projekt ustawy)

3. Zasada sukcesji praw i obowiązków przez nową spółkę. Zgodnie z art. 3 projektu ustawy nowa spółka wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki, których podmiotem była spółdzielnia bez względu na charakter tych praw. Dotyczy to także wydanych do spółdzielni decyzji administracyjnych.

4. Zasada badania bilansu spółdzielni przez biegłego rewidenta przed podjęciem decyzji o utworzeniu spółki.

5. Zasada minimalizacji kosztów przekształcenia.

Omawiając problematykę przekształcenia spółdzielni w spółkę należy zaakcentować istniejące między tymi podmiotami różnice.

Spółdzielnia nie jest rodzajem stowarzyszenia. Nie jest również spółką, ale jest podobnie jak spółka zorganizowana. Stosunek członkostwa powstaje w sposób niemajątkowy poprzez podpisanie statutu Art. 6 § 1, 17 § 1 u. prawo spółdzielcze, lub poprzez złożenie deklaracji i jej przyjęcie Art. 16, 17 u.pr. spółdzielcze. Stosunek członkostwa ma charakter majątkowy. Spółdzielnia odznacza się następującymi cechami: współdziałanie (samopomoc), samorządność, samoodpowiedzialność, nieograniczony skład liczbowy, zmienny fundusz udziałowy, specyficzny cel spółdzielni. Spółdzielnia ma charakter osobowy. Spółdzielnia jest nastawiona na działanie w interesie swoich członków. Przepis art. 1 prawa spółdzielczego⁶ stanowi „Spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób. o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą”. Ustawa prawo spółdzielcze z 29 października 1920 roku⁷. określała cel spółdzielni precyzyjniej stanowiąc, iż spółdzielnia ma na celu podniesienie zarobku lub gospodarstwa członków. Podobnie definiuje się cel spółdzielni w prawie szwajcarskim i niemieckim⁸. Niemniej

---

⁶ Dz.U. 95. 54. 288.

⁷ DU. R.P. 1934. nr. 55 p. 495.

⁸ § 1 niemieckiej ustawy o spółdzielniach stanowi, że spółdzielnia w sensie prawnym jest: „Gesellschaften von nicht geschlossener Mitgliederzahl, welche die Förderung des Erwerbs oder Wirtschaft ihrer Mitglieder mittels gemeinschaftlichem Geschäftsbetriebes bezwecken (Genossenschaften)”, Beckische Textausgabe H.G.B., München 1991, s. 629. O tym, jak w literaturze niemieckiej rozumie się ten cel zob.: H. P a u l i c k, *Das Recht der eingetragenen Genossenschaft*, Karlsruhe 1956, s. 50 n.; E. M e t z, dz. cyt., s. 60 n.; R. S c h u b e r t, K. H. S t e d e r, *Genossenschaftshandbuch Kommentar zum Genossenschaftsgesetz*, Berlin 1986, s. 2-3.

jednak również dziś zasadne jest twierdzenie, iż działalność gospodarcza spółdzielni winna być powiązana z osobistą działalnością gospodarczą członków⁹. Stąd też trafne jest mówienie o „służącym” względem członków charakterze przedsiębiorstwa spółdzielczego. Beneficjentami działań spółdzielni winni być tylko jej członkowie¹⁰. Skutkiem działań spółdzielni powinno być powiększenie przychodów lub pomniejszenie wydatków członków¹¹. Osiąganie zysku nie jest podstawowym celem spółdzielni¹². Natomiast celem spółtek jest zasadniczo osiągnięcie zysku.

Powyższe uwagi pozwolą nam podkreślić znaczenie decyzji członków spółdzielni dotyczącej przekształcenia spółdzielni w spółkę. Zmieni się nie tylko forma prawna podmiotu, ale przede wszystkim jego istota wyrażająca się w celach, które dany podmiot ma realizować.

Warto jednak zaznaczyć, że pomiędzy spółką a spółdzielnią występują też podobieństwa, które wynikają z faktu, że zarówno spółka jak i spółdzielnia są korporacją. W ich strukturach funkcjonują członkowie, którzy wnieśli do korporacji wpłaty i poprzez przysługujące im uprawnienia wpływają na kształt korporacji. Zarówno spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, jak i spółdzielnia są korporacyjnymi osobami prawnymi. Posiadają zatem swój własny majątek, potrzebny im do prowadzenia działalności, którym odpowiadają również za długi. Ich struktura organizacyjna opiera się na występowaniu trzech organów: zarządu, rady nadzorczej, zgromadzenia członków. Mając na uwadze wspomniane podobieństwa, został w piśmiennictwie wyrażony pogląd, według którego spółdzielnia jest szczególną postacią spółki handlowej¹³.

⁹ S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach*, Kraków 1921 s. 3; W. Jenner, *Kodeks spółdzielczy. Zbiór ustaw i rozporządzeń dotyczących spółdzielni*, Lwów 1926 s. 2; K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*, Warszawa 1995, s. 15.

¹⁰ Metz, dz. cyt., s. 61

¹¹ Tamże, s. 60.

¹² K. Pomijański, *Polskie ustawodawstwo spółdzielcze*, Warszawa 1936, s. 2; Z. Łączynski, *Ustawa o spółdzielniach*, Kraków 1939, s. 2; Jenner, dz. cyt. s. 2; zobacz też: S. Janczewski, *Prawo handlowe wekslowe i czekowe*, 1990 Warszawa (reprint), s. 259; K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*, s. 15; tenże, *Spółdzielnia a spółka handlowa*, PUG 1991, nr 6, s. 104; tenże, *Spółdzielnie czym są, jakie powinny być, jak je odzyskać*, Warszawa 1993, s. 8.

¹³ Tenże, *Spółdzielnia a spółka handlowa*, s. 65.

WSZCZĘCIE PROCESU PRZEKSZTAŁCENIA

Decyzję w przedmiocie podjęcia procesu przekształcenia może podjąć tylko najwyższy organ spółdzielni – walnego zgromadzenia (art. 36 § 1 ust. pr. spółdzielczego) lub zebranie przedstawicieli (art. 37 § 1 prawa spółdzielczego). Żaden inny organ spółdzielczy nie jest uprawniony do podjęcia tej decyzji. Uchwała wszczynająca proces przekształcania musi zapaść większością co najmniej 3/4 głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania (art. 4 projekt ustawy). Uchwała ta jest wyrazem woli zgromadzenia członków spółdzielni do podjęcia procesu przekształcania. Projekt ustawy wymaga, aby wspomniana uchwała zawierała postanowienie określające rodzaj spółki (może to być spółka z o.o. lub spółka akcyjna), w którą spółdzielnia ma zostać przekształcona, musi ona również zadecydować o wyborze biegłego rewidenta, którego rola polega na przygotowaniu sprawozdania finansowego (art. 5 projekt ustawy). Ponadto treść wspomnianej uchwały może również zawierać postanowienia o powołaniu komisji przekształceniowej (art. 6 u. 1 projekt ustawy). Skład komisji nie może liczyć więcej niż siedem osób. Przewodniczącym komisji jest prezes zarządu spółdzielni, chyba że nie wyraża na to zgody. W takim wypadku walne zgromadzenie członków spółdzielni albo zebranie przedstawicieli powołuje uchwałą przewodniczącego komisji. Powołanie przewodniczącego winno nastąpić w uchwale wszczynającej proces przekształcania. Ale dopuszczalne jest również dokonanie wyboru w odrębnej uchwale, szczególnie w wypadku, gdy prezes zarządu nie wyrazi zgody na zostanie przewodniczącym komisji. Należy raczej stanąć na stanowisku, że podjęcie takiej uchwały wymaga większości trzech czwartych głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania (art. 41 par. 2 ust. prawa spółdzielczego).

Zadaniem komisji przekształceniowej jest przygotowanie procesu przekształcenia spółdzielni w spółkę prawa handlowego. Komisja będąc organem spółdzielni jest kompetentna we wszystkich sprawach dotyczących procesu przekształcania. Komisja jest organem niezależnym od innych organów spółdzielni. Należy podkreślić, iż powołanie komisji przekształceniowej nie jest niezbędnym etapem procesu przekształcenia. Bowiem zgromadzenie członków spółdzielni lub zebranie przedstawicieli może uchwałą wszczynającą proces przekształcenia powierzyć zadania komisji przekształceniowej zarządowi spółdzielni (art. 6 u. 1 proj. ust.).

Komisja przekształceniowa ma w szczególności za zadanie przygotować niezbędne w dalszym procesie przekształcenia dokumenty (art. 6 u. 4 projektu ustawy):

1. przygotować dane do sprawozdania finansowego na podstawie którego nastąpi przekształcenie;

2. sporządzić spis majątku spółdzielni, który nie znajdzie odzwierciedlenia w jej bilansie;

3. przygotować projekt umowy spółki z o.o. art. 162 KH (w przypadku przekształcenia w sp. z o.o.) lub statut spółki akcyjnej art. 309 KH (w przypadku przekształcenia w spółkę akcyjną). Projekt umowy (statutu) powinien zawierać wszystkie postanowienia zgodnie z przepisami kodeksu handlowego. Część postanowień statutu przekształconej spółdzielni powinna się pokrywać z postanowieniami projektowanej umowy (statutu) spółki. Będzie tak w odniesieniu do siedziby spółki, która stanowi przedmiot przedsiębiorstwa. Pewne trudności, gdy chodzi o treść projektowanej umowy (statutu), mogą zaistnieć przy ustalaniu wysokości kapitału zakładowego art. 162 par. 2 p. 4 KH (kapitału akcyjnego art. 309 par. 1 pkt 4) oraz przy ustalaniu wartości udziałów Art. 162 par. 2 pkt. 6 (akcji Art. 309 par. 1 pkt. 5 KH). W chwili bowiem projektowania przyszłej umowy (statutu) spółki, nie wiadomo na pewno, ilu członków spółdzielni będzie uczestniczyć w procesie przekształcenia;

4. Przygotowanie projektu zasad objęcia udziałów (akcji) przez członków spółdzielni. Komisja przekształceniowa ma swobodę przy ustalaniu zasad objęcia akcji przez członków spółdzielni. Musi jednak wziąć pod uwagę postanowienia art. 12 u. 1 i 2 projektu ustawy. Zgodnie z nimi kapitał akcyjny (zakładowy) odpowiada sumie wniesionych udziałów¹⁴ i wkładów członków spółdzielni biorących udział w przekształceniu. Udziały (akcje), których łączna wartość ma odpowiadać wysokości kapitału udziałowego (akcyjnego), są obejmowane proporcjonalnie do udziałów i wkładów w funduszu udziałowym spółdzielni (art. 12 u. 2 projektu ustawy).

Przygotowując projekt zasad objęcia udziałów (akcji) należy ustalić łączną wysokość wpłat na udziały oraz wysokość wkładów wniesionych przez członków spółdzielni biorących udział w przekształceniu. Następnie należy ustalić wartość wpłat na udziały i wartość wniesionych wkładów pojedynczego członka oraz procentową wielkość udziału członka w majątku powstałym z udziałów i wkładów wniesionych do spółdzielni przez członków spółdzielni

---

¹⁴ Chodzi tu o tzw. udział kapitałowy, który powstaje na podstawie dokonanej przez członka wpłaty. Udział w tym znaczeniu jest zmienną wielkością bilansową. Na podstawie udziałów kapitałowych tworzony jest fundusz udziałowy spółdzielni, który jest w bilansie umieszczany po stronie pasywów. Udział kapitałowy musi zostać odróżniony od udziału zadeklarowanego, który jest wielkością stałą określoną w statucie. Wpłaty dokonywane nie mogą przekroczyć wysokości udziału zadeklarowanego.

biorących udział w przekształceniu. Jeżeli zatem wartość wkładów i udziałów członka spółdzielni stanowi 10% udział w ogólnej sumie udziałów i wkładów, oznacza to, że może on objąć 10% udziałów (akcji) spółki. Ile udziałów (akcji) i o jakiej wysokości obejmie członek to, już tylko aspekt czysto techniczny.

Należy podkreślić, iż dokumenty przygotowywane przez komisję przekształceniową, w szczególności umowa (statut) spółki, dokument regulujący zasady objęcia udziałów (akcji) przez członków spółdzielni, mają jedynie charakter projektu, który w razie potrzeby może być zmieniony przez komisję. Wspomniane dokumenty nie mają więc charakteru wiążącego. Ich znaczenie polega na tym, iż są one potrzebne do tego, aby proces przekształcenia mógł toczyć się dalej. Dopiero z chwilą podjęcia uchwały przez zgromadzenie członków spółdzielni lub zgromadzenie przedstawicieli o przyjęciu wyżej wymienionych dokumentów, nie mogą być one zmienione i stają się podstawą do mającego się dokonać przekształcenia (art. 15 proj. ust.).

W procesie przekształcenia biorą udział wszystkie organy spółdzielni. Zgromadzenie członków spółdzielni lub zebranie przedstawicieli podejmuje w formie uchwał najistotniejsze decyzje, jak na przykład wszczęcie procesu przekształcenia (art. 4, 15 i 16 proj. ust.). Zarząd spółdzielni może spełniać zadania komisji przekształceniowej (art. 6 u. 1 projektu ustawy). Rada nadzorcza opiniuje projekt umowy (statutu) spółki oraz projekt objęcia akcji przez członków spółdzielni, przygotowany przez komisję (art. 6 u. 5 proj. ust.).

Projekt przekształcenia oparty jest na zasadzie dobrowolności przekształcenia. Oznacza to, że proces ten jest zależny od woli członków spółdzielni. Oni decydują o jego podjęciu i przeprowadzeniu, o terminie w którym ma nastąpić przekształcenie, o docelowej formie prawnej przekształcanej spółdzielni. Jednak ustawa określa konieczność zachowania pewnych warunków przekształcenia, bez których zmiana formy prawnej nie może się dokonać. Są to ustawowe przesłanki ważności przekształcenia.

Zgodnie z art. 8 proj. ust. warunkiem przekształcenia spółdzielni jest sporządzenie sprawozdania finansowego spółdzielni. Sprawozdanie finansowe ma być dokonane w ostatnim dniu miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym podjęto uchwałę wszczynającą proces przekształcenia. Na sprawozdanie finansowe składa się bilans, rachunek zysków i strat oraz informacje dodatkowe do tych dokumentów (art. 45 ust. o rachunkowości¹⁵). Sporządzenie wspom-

---

¹⁵ D.U. 1994 nr 121/p. 541.

nianych dokumentów umożliwia przedstawienie sytuacji majątkowej spółdzielni. Pozwala poznać wysokość funduszu udziałowego i zasobowego spółdzielni. Projekt ustawy ustanawia obowiązek zatwierdzenia wspomnianego sprawozdania przez biegłego rewidenta. Celem badania sprawozdania finansowego jest przedstawienie pisemnej opinii biegłego rewidenta wraz z jego raportem o tym, czy sprawozdanie to jest prawidłowe, rzetelne i czy jasno przedstawia sytuację majątkową, finansową, wynik finansowy oraz rentowność podmiotu (art. 65 u. 1 ust. o rachunkowości). Sprawozdanie finansowe ma być podstawą do ustalenia wartości przedsiębiorstwa spółdzielni (o ile spółdzielnia takie prowadzi), co jest zasadą, jeżeli chodzi o spółdzielnie pracy; (art. 181 ust. pr. spółdzielczego.) lub generalnie wartości majątku spółdzielni. Projekt ustawy stanowi, iż wartość tę ustala się jako wartość aktywów spółdzielni i pomniejsza o jej zobowiązania i fundusze celowe oraz o wniesiony fundusz udziałowy i wkłady członków spółdzielni. W przypadku spółdzielni posiadających status zakładu pracy chronionej wartość aktywów pomniejsza się dodatkowo o wielkość Zakładowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych.

Art. 7 projektowanej ustawy określa ważną zasadę, w myśl której nie można wyłączyć żadnego ze składników majątku spółdzielni od przejścia na spółkę w momencie przekształcenia. Pod tym pojęciem należy, jak się wydaje, rozumieć przedział czasowy rozpoczynający się od podjęcia uchwały wszczynającej proces przekształcania (art. 4 proj. ust.) do chwili wpisania spółki powstałej z przekształcenia spółdzielni do rejestru (art. 17 u. 3 proj. ust.). Mając na uwadze powyższe wnioski należy stwierdzić, iż niedopuszczalne jest dokonanie przekształcenia w oparciu o część majątku spółdzielni, w ten sposób, iż np. połowa majątku spółdzielni zostanie podzielona między członków, zaś powstała w wyniku przekształcenia spółka będzie funkcjonować na bazie pozostałej drugiej połowy tego majątku.

Wspomniane zasady należy również rozumieć w ten sposób, że zakazane są z reguły wypłaty z majątku spółdzielni na rzecz jej członków, które zmniejszają jej majątek.

Powstaje pytanie, czy członek biorący udział w przekształceniu może żądać w trakcie przekształcenia zwrotu tzw. udziałów nadobowiązkowych, uczestnicząc w przekształceniu tylko udziałami obowiązkowymi, tzn. tymi których zadeklarowania wymaga statut od każdego członka spółdzielni. Statut spółdzielni może dopuszczać deklarowanie przez członków spółdzielni dalszych udziałów przekraczających liczbę udziałów, którą każdy członek powinien bezwzględnie zadeklarować. Ustawa prawo spółdzielcze stanowi, iż członek spółdzielni ma prawo wypowiedzieć udziały nadobowiązkowe, nie przestając być członkiem spółdzielni (art. 21 pr. spółdzielczego).

Odpowiadając na postawione wyżej pytanie należy stwierdzić, iż członek spółdzielni, który bierze udział w przekształceniu, może żądać zwrotu wpłat dokonanych na tzw. udziały nadobowiązkowe. Przepis art. 7 projektu ustawy nie znajdzie w tym miejscu zastosowania. Członek spółdzielni ma zatem możliwość wyboru, uczestniczyć w procesie wszystkimi udziałami, które zadeklarował (w tym udziałami nadobowiązkowymi) lub brać udział w procesie przekształcania tylko udziałami obowiązkowymi.

SYTUACJA CZŁONKÓW SPÓŁDZIELNI W MOMENCIE PRZEKSZTAŁCENIA

Podjmując rozważania nad powyżej przedstawionym zagadnieniem należy mieć na względzie trzy grupy członków spółdzielni:

1. aktualni członkowie spółdzielni biorący udział w procesie przekształcenia,
2. byli członkowie spółdzielni,
3. aktualni członkowie spółdzielni nie biorący udziału w procesie przekształcenia.

Ad. 1. Projekt ustawy o przekształceniu spółdzielni w spółkę prawa handlowego opiera się między innymi na zasadzie dobrowolności przekształceń. Zasada ta oznacza, że decyzja o rozpoczęciu procesu przekształcenia i jego przeprowadzeniu zależy od woli najwyższego organu spółdzielni – zgromadzenia członków spółdzielni lub zebrania przedstawicieli (art. 36 par. 1 ust. pr. spółdzielczego). Znaczenie powyższej zasady przejawia się również w tym, iż poszczególni członkowie spółdzielni podejmują decyzję o uczestniczeniu w przekształceniu lub też nie (art. 14 u. 2, art. 12 u. 1). Projekt ustawy nie określa jako warunku dopuszczalności przekształcenia uczestnictwa w tym procesie określonej liczby członków spółdzielni. Mankamentem projektu ustawy jest, że nie określa ona, którego członka należy uznać za biorącego udział w procesie przekształcania.

W przypadku przekształcenia spółki akcyjne i spółki z o.o. zgodnie z przepisami Kodeksu Handlowego¹⁶ za przystępującego do spółki uważa się akcjonariusza, który wyraźnie oświadczył gotowość przystąpienia¹⁷.

¹⁶ D.U. 1934. 57. p. 502.

¹⁷ A l l e r h a r d, dz. cyt., s. 724.

Przepisy projektowanej ustawy nie zawierają w tym zakresie żadnych uwag. Możliwe są zatem dwa rozwiązania.

Zgodnie z pierwszym zakłada się przystąpienie do nowo powstałej spółki wszystkich członków spółdzielni. Członkowie, którzy nie chcą uczestniczyć w procesie przekształcania, składają o tym stosowne oświadczenie kierowane do komisji przekształceniowej.

Drugie rozwiązanie zakłada, że za przystępującego do spółki uważa się tego członka spółdzielni, który wyraźnie oświadczy komisji przekształceniowej swoją wolę przystąpienia do spółki. Ponieważ, jak zostało to wyżej zaznaczone, ustawa nie zawiera żadnych postanowień w tym względzie, możliwe do przyjęcia są oba rozwiązania. Jako bardziej praktyczne trzeba jednak uznać rozwiązanie pierwsze, gdy weźmie się pod uwagę fakt, iż do rozpoczęcia procesu przekształcenia wymaga większości $\frac{3}{4}$ głosów członków (art. 4 projektu ustawy). Należy zatem zakładać, że większość członków spółdzielni będzie uczestniczyła w procesie przekształcenia. Udział w procesie przekształcania spółdzielni w spółkę biorą tylko członkowie spółdzielni. O tym, kto jest członkiem spółdzielni, rozstrzygają przepisy prawa spółdzielczego (art. 17 par. 1, art. 30 ust. pr. spółdzielczego).

Ad 2. Byli członkowie spółdzielni nie mogą brać udziału w procesie przekształcania. Mają oni natomiast prawo do udziału w majątku przekształconej spółdzielni (art. 9 projektu ustawy). Zasady uczestnictwa byłych członków spółdzielni określa statut spółdzielni. Postanowienia te mają charakter obligatoryjny¹⁸. Stąd też niezrozumiale brzmi zd. 2 art. 9 proj. ust., w którym stwierdza się, iż w braku w statucie stosownych postanowień trzeba stosować art. 125 par. 5 ust. pr. spółdzielczego.

Zarząd spółdzielni obowiązany jest zawiadomić byłych członków o możliwości zgłaszania roszczeń do majątku spółdzielni. Zarząd obowiązany jest umieścić w Monitorze Spółdzielczym jedno a w dzienniku ogólnopolskim dwa ogłoszenia (art. 10 proj. Ust). Byli członkowie mają prawo żądać od spółdzielni kwot pieniężnych w wysokości wynikającej ze statutu. Spółdzielnia obowiązana jest zaspokoić roszczenia byłych członków w ciągu 5 lat od dnia uprawomocnienia się postanowienia o rejestracji spółki. Kwoty te podlegają oprocentowaniu (art. 11 u. 1 i 2 proj. Ust). Roszczenia byłych członków nie zgłoszone w terminie wygasają z mocy prawa z chwilą podjęcia uchwały o powołaniu spółki (art. 11 u. 3).

---

¹⁸ P i e t r z y k o w s k i, *Prawo spółdzielcze*, s. 142.

Ad. 3 Członkowie spółdzielni nie uczestniczący w przekształceniu mają prawo do zwrotu wpłat wniesionych na udziały. Powstaje zagadnienie, czy tacy członkowie mogą być uznani za byłych członków, a w konsekwencji, czy mają oni prawo udziału w innym majątku spółdzielni, niż odpowiadający funduszowi udziałowemu. Niestety projekt ustawy nie określa, kogo należy rozumieć pod pojęciem były członek. Wydaje się, że są nimi również członkowie nie uczestniczący w procesie przekształcenia. Stąd należy uznać konsekwentnie prawa tych członków do majątku spółdzielni zgodnie z art. 9, 10, 11 proj. Ust. Zatem mieliby oni takie prawa, jak osoby zaliczone do grupy omówionej w punkcie 2.

Projekt ustawy w art. 14 u. 2 stanowi, że do wypłaty członkom, którzy nie przystępują do tworzonej spółki, stosować należy odpowiednio art. 26 prawa spółdzielczego. Należy uznać, kierując się treścią przepisu, art. 14 u. 2 proj. ust., że chodzi tu o par. 1 Art. 26 prawa spółdzielczego, który dotyczy zwrotu udziału członkowi spółdzielni. Natomiast odesłanie nie odnosi się do par. 2 art. 26 ust. pr. spółdzielczego., który określa zasadę niepodzielności majątku spółdzielni między członków w okresie jej działania. Byłoby dobrze, gdyby projekt ustawy precyzyjnie rozstrzygnął postawione tu problemy.

Prawo do zwrotu wpłat wniesionych na udziały (art. 14 u. 2 proj. ust.) oraz roszczenie byłych członków do majątku spółdzielni (art. 9-11 proj. ust.), które stanowią zobowiązanie przekształconego podmiotu, są wyjątkiem od zasady określającej zakaz umniejszania majątku spółdzielni w momencie przekształcenia. (art. 7 proj. ust.)

PRZEKSZTAŁCENIE

Komisja przekształceniowa przedstawia walnemu zgromadzeniu członków spółdzielni lub zgromadzeniu przedstawicieli dokumenty dotyczące przygotowywanego procesu przekształcenia, w szczególności chodzi tutaj o przygotowany projekt umowy (statutu) przyszłej spółki, projektu zasad objęcia udziałów (akcji). Komisja dostarcza również opinie rady nadzorczej dotyczącej projektu umowy (statutu) i zasad obejmowania udziałów. Należy sądzić, iż komisja ma również prawo zwołać zgromadzenie członków spółdzielni lub zgromadzenie przedstawicieli w celu przedstawienia wspomnianych dokumentów. Zgromadzenie wspólników może podjąć uchwałę o przyjęciu dokumentów stanowiących podstawę procesu przekształcenia przygotowanych przez komisję większością 3/4 głosów, przy obecności co najmniej połowy upraw-

nionych do głosowania. Jest ona akceptacją przygotowanych przez komisję przekształceniową warunków, na jakich odbędzie się przekształcenie.

Przyjęcie wspomnianej uchwały jest warunkiem niezbędnym do powołania spółki i uchwalenia jej statutu (art. 15 u. 3 proj. ust.).

Organem uprawnionym do powołania spółki jest zgromadzenie członków spółdzielni. Powołanie spółki następuje w formie uchwały, która może zostać podjęta na walnym zgromadzeniu członków spółdzielni, na którym podjęto uchwałę wyrażającą akceptację dla zaproponowanych przez komisję przekształceniową warunków przekształcenia lub na zgromadzeniu zwołanym odrębnie. Jednak w obu tych wypadkach do podjęcia uchwały wymaga się 3/4 głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania. Projekt ustawy wymaga, aby protokół z walnego zgromadzenia członków spółdzielni, od momentu postawienia na porządku obrad punktu o podjęciu uchwały o powołaniu spółki, był sporządzony przez notariusza pod rygorem nieważności (art. 16 u. 2 projektu ustawy).

Uchwała o powołaniu spółki rozpoczyna proces tworzenia spółki. Uchwała zgromadzenia wyraża wolę utworzenia spółki. Zgromadzenie członków spółdzielni podejmuje również uchwałę o uchwaleniu (przyjęciu) umowy (statutu) spółki (art. 15 u. 3 in fine proj. ust.). Konsekwencją podjęcia uchwały powołującej spółkę jest powołanie organów spółki. Z tą bowiem chwilą walne zgromadzenie członków spółdzielni przekształca się w zgromadzenie wspólników-założycieli (walne zgromadzenie akcjonariuszy-założycieli). Dodać należy, iż kodeks handlowy nie zna takiego organu, jak zgromadzenie wspólników-założycieli. Dodając termin „założyciele” starano się podkreślić – jak się wydaje – iż w tym momencie nie mamy jeszcze do czynienia z ukształtowaną w pełni spółką. Mimo to taki zapis należy uznać za niepotrzebny, bowiem ustanowienie władz spółki następuje przed rejestracją (patrz np. art. 160 pkt. 3 KH). Z chwilą podjęcia uchwały o powołaniu spółki zarząd spółdzielni staje się jednocześnie zarządem spółki (art. 16 u. 5 projektu ustawy). Odrębną zaś uchwałą, podjętą po powołaniu spółki, zgromadzenie wspólników-założycieli (walne zgromadzenie wspólników-założycieli) powołuje radę nadzorczą spółki (art. 16 u. 6 proj. ust.).

Uchwała o powołaniu spółki i rady nadzorczej nie może być ustanowiona później niż w ciągu 6 miesięcy od podjęcia uchwały wszczynającej proces przekształceń. Termin ten może być przedłużony o 3 miesiące.

Utworzona w konsekwencji przekształcenia spółka posiada kapitał (zakładowy, akcyjny) w wysokości równej sumie wniesionych udziałów i wkładów członków uczestniczących w przekształceniu (art. 12 u. 1 proj. ust.). Jeżeli wysokość otrzymanego w ten sposób kapitału (zakładowego, akcyjnego) jest

niższa, niż wymaga tego ustawa kodeks handlowy (wysokość kapitału zakładowego musi wynosić co najmniej 4000 zł art. 159 § 2 k.h., wysokość kapitału akcyjnego musi wynosić co najmniej 100 000 zł art. 311 § 1 k.h.), różnica musi zostać pokryta. Art. 12 u. 3 projektu ustawy zakłada pokrycie wspomnianej różnicy przez członków spółdzielni. Wydaje się jednak, że obowiązek taki powstaje dopiero wtedy, gdy brak w spółdzielni przekształcanej innych kapitałów (np. fundusz zasobowy art. 78 § 1 prawa spółdzielczego), które mogłyby posłużyć pokryciu tworzonego kapitału zakładowego, lub akcyjnego.

Projekt ustawy zakłada również istnienie w powoływanej spółce kapitałów zapasowych i innych funduszy rezerwowych. Warunkiem ich tworzenia jest wcześniejsze pokrycie kapitału zakładowego lub akcyjnego, które są podstawowymi kapitałami tych spółek, bez których nie mogą one istnieć. Jeżeli wspomniane warunki są spełnione, fundusz zasobowy spółdzielni przenosi się na kapitał zapasowy spółki, a pozostałe fundusze spółdzielni przekształca się w fundusze spółki określone w jej umowie (statucie) i wymagane przez przepisy prawne (art. 13 proj. ustawy).

Przekształcenie spółdzielni w spółkę prawa handlowego zgłaszają odpowiednio do rejestru handlowego i rejestru spółdzielni zarząd spółki oraz zarząd spółdzielni. Postanowienie o wpisaniu spółki do rejestru handlowego wydaje się jednocześnie z postanowieniem o wykreśleniu spółdzielni z rejestru spółdzielni. Postanowienie o wpisaniu spółki do rejestru handlowego oraz związane z tym wykreślenie spółdzielni z rejestru spółdzielni jest skuteczne od pierwszego dnia miesiąca przypadającego po wydaniu postanowienia (art. 17 proj. ust.). Zgłoszenie do rejestru założonej spółki i wykreślenie spółdzielni jest ostatnim etapem przekształcenia. Spółdzielnia istnieje do czasu wykreślenia z rejestru spółdzielni, spółka powstaje od momentu wpisu do rejestru. Uchwała powołująca spółkę (art. 16 u. 1 proj. ust.) traci moc obowiązującą, jeżeli powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni spółka nie została zgłoszona do zarejestrowania w ciągu 6 miesięcy od dnia podjęcia wspomnianej uchwały (art. 19 proj. ust.).

Analizowany projekt ustawy nie znalazł poparcia w toku prac sejmowych i został odrzucony w pierwszym czytaniu głosami klubów parlamentarnych SLD, PSL, i „mniejszych” Partii Prawicowych. Należy też uznać, że w chwili obecnej nie znajduje on poparcia w środowiskach spółdzielczych.

Tym niemniej analiza treści projektu ustawy nie traci swojej doniosłości. W prawie cywilnym istnieje generalnie problematyka dopuszczalności i sposobów zmiany „szaty prawnej” przez podmioty prawne. Zagadnienia te nie są szczegółowo opracowane i wyjaśnione w prawie polskim. Jako przykład pro-

blemu należącego do tej grupy zagadnień można wymienić zgłaszany postulat nowelizacji prawa fundacyjnego idącego w kierunku dopuszczalności połączenia fundacji ze stowarzyszeniem, które ma cele takie same jak fundacja¹⁹. Następnie tytułem przykładu należy wymienić problematykę sposobów i metod przekształcenia spółki cywilnej w spółkę z o.o. Analizowany projekt stanowić może niejako punkt odniesienia w omawianej problematyce, który zawiera rozwiązania i konstrukcje normatywne mogące stanowić pewien wzorzec dla tworzenia nowych rozwiązań normatywnych na tym polu. Przykładem takich rozwiązań, które powinny być wzorem dla innych ustaw poruszających problematykę przekształceń jest reguła dobrowolności przekształceń, na której opiera się niniejszy projekt ustawy. Znaczenie takie ma również zasada zawarta w art. 7 projektu ustawy w myśl której zakazuje się wyłączenia pewnych składników majątkowych od przejścia na przekształcany podmiot.

*

Artykuł dotyczy projektu ustawy o przekształceniu spółdzielni w spółkę akcyjną lub spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Wskazano przyczyny, które uzasadniają przygotowanie projektu ustawy. Są nimi między innymi trudności w pozyskaniu przez spółdzielnię nowych kapitałów. Zaznaczono, iż spółdzielnia ma inne niż spółka z o.o. lub spółka akcyjna cele, zatem przekształcenie oznacza nie tylko zmianę szaty prawnej podmiotu lecz również zmianę celu działania. Podkreślono też, że zarówno spółka jak i spółdzielnia są korporacyjnymi osobami prawnymi.

Przedstawiono zagadnienia przygotowania procesu przekształcenia. Proces ten zaczyna się od podjęcia stosownej uchwały, której treścią jest między innymi powołanie komisji przekształceniowej. Zadanie jej polega na przygotowaniu dokumentów będących podstawą dla przekształcenia. Ustawowym warunkiem przekształcenia jest oszacowanie majątku spółdzielni, które powinno być przeprowadzone według przepisów ustawy o rachunkowości. Zaznaczyć trzeba, iż w trakcie przekształcenia nie jest dopuszczalne wyłączenie jakiegokolwiek składnika majątku od przejścia na tworzoną spółkę. Wyją-

---

¹⁹ H. C i o c h, *O potrzebie dokonania zmian w prawie fundacyjnym. Księga Pamiątkowa Dla Uczczenia Pracy Naukowej Profesora Kazimierza Kruczalaka*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 5(1999), s. 71.

kiem od wspomnianej zasady jest dopuszczalność zwrotów tzw. udziałów nadobowiązkowych.

Artykuł omawia prawa i obowiązki aktualnych i byłych członków spółdzielni w kontekście dokonywanego przekształcenia.

Następnie przedstawia problematykę przekształcenia. W celu dokonania przekształcenia trzeba podjąć uchwałę o przyjęciu dokumentów będących podstawą przekształcenia przygotowanych przez komisję przekształceniową. Potem konieczne jest podjęcie uchwały o powołaniu spółki, która winna być zaprotokołowana przez notariusza. Z chwilą podjęcia wspomnianej uchwały następuje przekształcenie walnego zgromadzenia członków spółdzielni w zgromadzenie wspólników, akcjonariuszy – założycieli. Tworzona spółka posiada swój własny kapitał podstawowy (zakładowy, lub zapasowy). Projekt przewiduje również tworzenie kapitałów zapasowych. Przekształcenie kończy wpis do rejestru. Z tą chwilą przestaje istnieć spółdzielnia jako podmiot prawa, od tego zaś momentu istnieje spółka.

SOME REMARKS ON THE BILL OF TRANSFORMING A COOPERATIVE INTO A COMPANY OF COMMERCIAL LAW

S u m m a r y

The paper deals with the bill of transforming a cooperative into a joint-stock company or a limited liability company. The causes have been given which justify the preparation of the bill. These are, among other things, some difficulties in gaining new capitals on the part of the cooperative. It has been noted that if a cooperative has other purposes than those of a limited liability or joint-stock company, then its transformation does not mean only to change the legal form of the subject but also to change its goal. It has been emphasized that both a company and a cooperative are corporate legal persons.

The questions concerning the process of transformation have been presented. That process starts the moment an appropriate resolution has been made, a resolution designed to appoint, among other things, a transformation commission. Its purpose consists in preparing documents being the basis for transformation. The statutory condition of transformation is to estimate the property of a cooperative, and that estimation should be carried out according to the regulations of the law of accountancy. It should be noted that during transformation it is not allowed to include any component of the property from the time it has been made part of the company under formation. An exception from that principle being the return of the so-called optional shares.

The paper discusses the rights and duties of the current and former members of a cooperative in the context of the transformation.

Then it goes no to depict the problems of transformation. In order to transform, one has to make a resolution to accept some documents which are the basis of transformation and are prepared by the transformation commission. Then it is necessary to pass a resolution to establish a company which should be minuted by a notary. At the moment of passing the above resolution, the general assembly of the members of a cooperative is transformed into an assembly of partners, shareholders-founders. Thus established company possesses its own basic capital (initial or emergency). The project anticipates also the formation of emergency capitals. The transformation closes with registration. At the moment when a cooperative ceases to exit of the subject of law, it starts to exist as a cooperative.

Translated by Jan Kłos